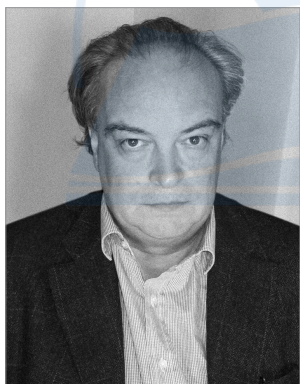

ENRIQUE VILA-MATAS

Copyright © Paula de Parma

Enrique Vila-Matas s-a născut la Barcelona în 1948. Printre cele mai reprezentative scrieri ale sale se numără *Historia abreviada de la literatura portátil* (1985), *Suicidios ejemplares* (1991), *Hijos sin hijos* (1993), *Bartleby y compañía* (2000), *El mal de Montano* (2002), *París no se acaba nunca* (2003), *Doctor Pasavento* (2005), *Dublinesca* (2010) și *Chet Baker piensa en su arte* (2011). Romanul ***Sub semnul lui Dylan*** (*Aire de Dylan*; Editura ALLFA, 2015) a fost inclus de *La Vanguardia* în topul celor mai bune zece cărți publicate în limba spaniolă în

2012. Romanele, volumele de proză scurtă și eseurile lui Vila-Matas au fost traduse în peste treizeci de limbi. Opera sa a fost distinsă cu numeroase premii, printre care Premiul Ciudad de Barcelona, Prix du Meilleur Livre Étranger, Premiul Național al Criticilor din Spania și Premiul Academiei Regale Spaniole. Face parte din Ordinul Cavalerilor Finnegans, pe scutul cărora se regăsește un citat extras din a doua parte a romanului *Ulise*, de James Joyce: „Mulțumesc! Cât de măreți suntem în dimineața asta!”

„Pentru mine, Dylan este paradigma artistului modern – un deschizător de drumuri, care a făcut mereu ce l-a tăiat capul. Fără să fie constrâns de nimic, schimbându-se de la o zi la alta... reîncarnarea perpetuă, Omul fără Nume.”

Enrique Vila-Matas

Sub semnul
lui
Dylan

Traducere din limba spaniolă și note de
Adina-Ioana T. Vladu

EDITURA ALLFA

AIRE DE DYLAN
Enrique Vila-Matas

Copyright © 2012 by Enrique Vila-Matas
The Romanian language edition is published by arrangement with
Enrique Vila-Matas c/o MB Agencia Literaria S.L.

SUB SEMNUL LUI DYLAN
Enrique Vila-Matas
Copyright © 2015 Editura **ALLFA**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VILA-MATAS, ENRIQUE

Sub semnul lui Dylan / Enrique Vila-Matas; trad.:
Adina-Ioana T. Vladu. – București: ALLFA, 2015
ISBN 978-973-724-605-9

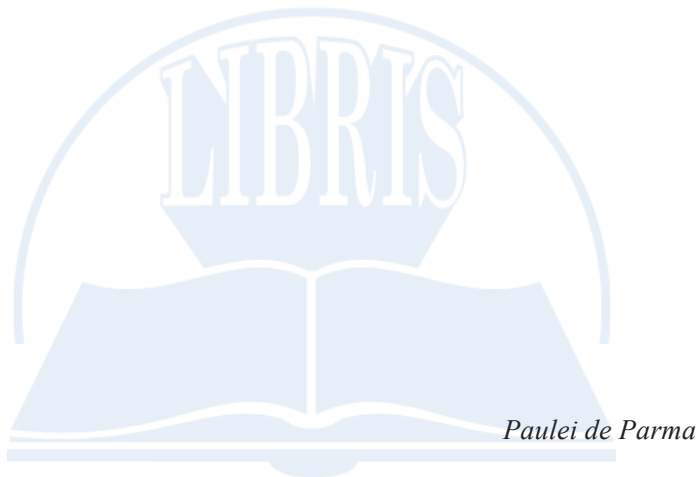
821.134.2-31=135.1

Toate drepturile rezervate Editurii **ALLFA**.
Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALLFA**.
Drepturile de distribuție în străinătate aparțin editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside
Romania, without the written permission of **ALLFA**,
is strictly prohibited.
Copyright © 2015 by **ALLFA**.

Editura **ALLFA**:
Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512 – București
Tel.: 021 402 26 00
Fax: 021 402 26 10
Distribuție: 021 402 26 30;
021 402 26 33
Comenzi: comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactare: Sînziana Mihalache
Tehnoredactare: Liviu Stoica
Corectură: Elena Georgescu
Design copertă: Alexandru Novac

„Îmi ia atât de mult să nu fac nimic,
încât nu-mi mai rămâne timp să lucrez.“

Pierre Reverdy

Unii oameni intră târziu în teatrul vieții, dar când o fac parcă intră în scenă în plină viteză și nu se mai opresc până la finalul piesei. Așa s-a întâmplat și în cazul meu, și astăzi o pot spune asta cu certitudine. Reprezentația a început în dimineața în care soția mea mi-a înmănat o scrisoare care tocmai sosise din Elveția, o invitație de a participa la un congres literar având ca temă Eșecul.

Stăteam pe terasa apartamentului din nord-vestul Barcelonei, în vechea casă în care locuiam deja de mulți ani și pe care am părăsit-o abia acum câteva luni. Soția mea a intrat pe terasă cu o pompă exagerată și a schițat o reverență teatrală înainte de a mă anunța că, judecând după conținutul scrisorii, cineva mă considera un ratat absolut. M-a surprins teatrul pe care-l juca, fiindcă nu obișnuia să exagereze. Oare voia, prin histrionismele ei, să atenueze gravitatea vorbelor? Oricare ar fi fost motivul, n-o să uit acest moment, pentru că el a fost începutul unei povești din viața mea, o poveste care, încetul cu încetul, avea să-mi solicite tot mai multă atenție în săptămânile următoare.

Am citit scrisoarea și am văzut că „binevoitoarea“ propunere îmi era trimisă de la Universitatea din St. Gallen, Elveția. Desigur, nu era genul de invitație pe care scriitorii o primesc foarte des; și totuși, puține lucruri par a fi atât de strâns legate între ele ca eșecul și literatura. Poate tocmai de aceea, deși era ciudat că invitația nu-mi parvenise înainte, am citit scrisoarea cu o indiferență deplină, ca și cum aș fi știut dintotdeauna că într-o zi aveam s-o primesc. Nici n-am tresărit. Mi-am asumat primirea scrisorii cu eleganță și cu un simț al fatalității, ca și cum m-aș fi aflat într-un colț al unei mari scene. Mi-a rămas

o singură îndoială legată de orele ce urmau: să-mi pun masca de ratat sau să-mi trăiesc în continuare viața normală de ratat?

Invitația îmi era trimisă de un profesor de matematică numit Echèk. Scris în acest mod, cu *k* și cu acel accent, Echèk înseamnă „eșec“ în creola vorbită în Haiti. În afară de nuanța insulară a numelui, informațiile pe care le-am găsit pe Internet despre matematicianul elvețian erau toate nesărate, academice, iar din imaginile de pe Google n-a fost chip să aflu cum arată la față. Am întrebat-o pe prietena mea, Petra Overbeck, profesoară în St. Gallen, dacă îl cunoaște pe Echèk, și mi-a spus că este un om bun, deși obsedat de chestiunea eșecului în general. Petra îmi recomanda să accept invitația, având în vedere că aceasta îmi oferea șansa de a cunoaște „inegalabila regiune Appenzell“.

Câteva luni mai târziu, m-am dus până la St. Gallen pentru a participa la congres. Cum Echèk nu se arăta, s-a format printre participanți legenda că acesta ar fi un personaj imaginar. Petra Overbeck insista să-mi confirme ceea ce spuneau ceilalți profesori: că Echèk se îmbolnăvise pur și simplu. În ciuda a ceea ce ni se spunea, unii dintre noi am început să ne îndoim de însăși existența domnului Eșec și am acceptat faptul că nu este cu adevărat un personaj fictiv abia când l-am văzut în tabloul cu fotografiile absolvenților promoției '92-'93 a Universității din St. Gallen. Echèk era acolo, proaspăt absolvent, cu un zâmbet trist. Era negru, semăna cu președintele Obama, și părea cel mai în vârstă dintre toți studenții din promoția lui.

Echèk a fost bolnav tot congresul, astfel încât nu l-am văzut decât în acel tablou, pe care am încercat să-l fotografiez și apoi să-l public pe pagina mea web, reușind astfel să-i asigur, în sfârșit, amfitrionului meu prezența pe internet, lucru pe care, după cum mi-a spus ieri Petra, el nu mi l-a putut ierta, căci iubește anonimatul.

Este cunoscut că în orașul medieval St. Gallen, aflat între lacul Constanza și regiunea Appenzell, se află niște foisoare de unde se poate vedea foarte bine centrul vechi, precum și un loc care trebuie neapărat vizitat, Biblioteca Diocezei – „farmacia suflului“, după cum o numesc unii –, un loc magnific. Dar la fel de adevărat este și faptul că orașul nu oferă prea multe opțiuni

în ce privește distracția. Poate de aceea, precum și pentru că de la început tot tema centrală a congresului m-a atras cel mai mult, abia dacă m-am îndepărtat de împrejurimile pitorești ale universității, ajungând astfel să asist la aproape toate conferințele despre eșec.

Câteva dintre ele m-au interesat în mod deosebit, precum cea a lui Sergio Chejfec, care a declarat că el concepe eșecul în literatură nu ca pe o posibilitate, ci ca pe un sinonim al literaturii în general: „Eșecul este prefigurarea normală a destinului scriitorului.“ Sau precum cea a cineastului Werner Herzog, care, dacă am înțeles bine, și-a construit discursul în jurul eșecului său deplin și nebunesc, acesta fiind, în fond, o tragică și impresionantă lamentație a incapacității sale de a-și pierde mințile cu desulă putere.

Cu toate astea, în ciuda interesantei idei de a aduna la un loc artiști din mai multe colțuri ale lumii pentru a vorbi despre eșec, congresul ar fi putut sfârși ca o banală adunare literară precum atâtea altele, dacă n-ar fi fost intervenția tânărului Vilnius Lancastre, care a citit o povestire despre câteva întâmplări petrecute în viața sa, după moartea tatălui: o narațiune pe care o scrisese în patru nopți, bazată pe fapte reale, foarte recente, din propria experiență. Nu era obișnuit să scrie, pentru că lucra în cinematografie; în plus, era foarte leneș și spera ca într-o bună zi să fie ca Oblomov, un personaj dintr-un roman rus, puturos până în măduva oaselor, tipul omului fără ocupație. Nu obișnuia să scrie și, necunoscând lumea literară, a crezut că în St. Gallen nu va fi plătit dacă nu-și aduce prezentarea în formă scrisă. Astfel că venise la congres cu acea povestire care a atras atenția de la început prin titlul enigmatic, „Teatrul realității“.

Printre problemele de traducere simultană și în timp ce publicul din sală oscila între a rămâne să-l asculte și a pleca, tânărul Vilnius și-a citit povestirea ca și cum ar fi fost o piesă de teatru, ceea ce, în fond, avea sens, dat fiind că intervențiile în cadrul acelui congres despre eșec erau înregistrate în întregime de către Radio Zürich și că însăși titlul povestirii trimitea la teatru.

El a fost singurul participant care a citit o narațiune (desigur, o narațiune bazată pe fapte reale, pe întâmplări recente din

propria sa experiență). Noi, ceilalți, ne-am prezentat la congres cu eseuri pe tema eșecului în general. El, însă, a venit cu o povestire autobiografică. Nu ne-a spus asta atunci, în St. Gallen, dar astăzi știm că, din teama de a nu fi plătit dacă nu prezenta textul scris, a respins toate eseurile și teoriile despre eșec și a ales acea opțiune narativă pentru că n-avea nici cea mai mică idee despre cum se scriu eseurile. În plus, îl apăsa nevoia de a-și povesti în public recenta dramă personală, întâmplările de după moartea tatălui său, lucru care, în mod ciudat, avea forma unei povestiri terapeutice. (De altfel, pentru el era o experiență nouă, nu i se mai întâmplase niciodată și, mai mult, îl lăsase perplex constatarea că un fragment din viața lui poate să aibă o asemănare atât de mare cu o poveste fictivă, și în special cu o piesă de teatru cu deznodământ neașteptat, în care cortina cade brusc la final.)

Simțea nevoia să-și ducă la bun sfârșit ideea de a-și transforma narațiunea într-un strigăt adresat unor necunoscuți, într-un oraș străin, într-o încercare de a scăpa de o greutate de pe suflet și de a-și face uitată drama personală cu prima ocazie; într-o încercare de a se elibera sau, cel puțin, de a-și face mai suportabilă propria tragedie.

Însă, mai presus de toate, ceea ce-l atrăgea mai mult la acea opțiune narativă era posibilitatea de a-și testa invenția, ceea ce el numea „Teatrul realității” (o variantă a Cinematografului Realității, cunoscut și ca *Cinema Vérité*), confirmându-și astfel, în direct, bănuiala că *publicul nu este deloc interesat* de drama trăită de el în ultimele șase zile.

În plus, intuind că va depăși cu mult cele patruzeci și cinci de minute alocate prezentării sale – avea nevoie de mai multe minute pentru a-și citi povestirea în întregime –, spera să vadă cu entuziasm cum, încetul cu încetul, lumea care nu înțelege deloc scopul poveștii începe să plece din sală și cum, astfel, reprezentația sa sfârșește prin a fi eșecul cel mai penibil și mai rușinos din istoria narațiunilor orale din toate timpurile. Cu dezastruoasa sa intervenție interminabilă, Vilnius socotea că va ajunge să fie singurul vorbitor din cadrul congresului care să respecte cu precizie adevărata esență și adevărul spirit negativ

ale acelei întâlniri internaționale pe tema eșecului. Adică avea de gând să facă o demonstrație publică, deplină și exemplară, a felului în care se eșuează în totalitate și *cu adevărat*.

Dar n-a lăsat să se vadă de la început nimic din toate aceste intenții de căutare a dezastrului absolut. Și, dacă ne gândim bine, avea o logică, deoarece el trebuia să eșueze fără să anunțe dinainte că are de gând să rămână fără public, fără absolut niciun ascultător.

De fapt, propria sa prezență acolo presupunea un eșec implicit, dat fiind că tatăl lui fusese cel invitat la St. Gallen, dar nu putuse participa din motive mai presus de voința lui: murise brusc, secerat de un infarct, în locuința sa din Barcelona, cu câteva săptămâni înainte.

Fără îndoială că moartea este eșecul uman prin excelență. Astfel, având în vedere că tânărul fiu al mult-admiratului Juan Lancastre lucra în domeniul cinematografei și că se știa că pregătește o *Arhivă Generală a Eșecului*, lui Echek îi venise ideea de a-l ruga să vină la St. Gallen și să spună câteva cuvinte despre modul în care era prezentat conceptul înfrângerii în opera tatălui său. În loc să facă asta, Vilnius se prezentase acolo cu acel „Teatru al realității“.

Adevărul este că nu ne așteptam la mare lucru de la intervenția tânărului Vilnius, poate pentru că unii dintre noi auziserăm că ar fi fost un om de publicitate mediocru, concediat de toate agențiile în care lucrase, și un cineast care la cei treizeci de ani ai săi nu produsese decât un neobișnuit scurtmetraj avangardist, *Radio Babaouo*. Se presupunea că posedă un oarecare simț al artei și o ușurință a limbajului, moștenite de la tatăl său, dar nimeni nu credea că ar avea calitățile notorii ale acestuia. De fapt, nu așteptam nimic de la el, poate doar, cel mult, un moment în care asemănarea să ne facă să ne amintim, emoționați, de figura lui Juan Lancastre, și cam atât.

Pe tatăl său îl văzusem în Barcelona, în cluburile Zeleste și Bikini și în barul Perturbado, al cărui partener fondator era. Îl văzusem atât în anii tinereții mele, cât și în cei care urmaseră după aceea. Îmi aminteam, destul de vag, și că o dată ne amuzaserăm împreună; nu mai știam de ce, dar ajunseserăm să râdem

ca nebunii și amândoi eram foarte beți. Dintre cărțile lui mă interesase destul de mult *Întreruperea*, un roman oarecum emblematic, o lucrare bună, prea faimoasă pentru ceea ce era de fapt, dar în fond o lucrare foarte acceptabilă. La fel, și ciudatul său manifest în favoarea avangardelor – scris în franceză – și tratatul său plin de imaginație despre Siria – scris în catalană. Și, desigur, ușurința sa de a-și schimba înfățișarea și personalitatea, uneori chiar și limba, în fiecare carte.

Pe fiul său Vilnius nu-l văzusem niciodată în persoană, dar știam că obișnuiește să se îmbrace în negru și că pletele, nasul, chiar și statura sunt identice cu ale lui Bob Dylan. Câteodată, pe stradă, lumea îl confunda cu interpretul și râdea. Aerul său „à la Dylan“ îi crease câteva probleme – în special cu tatăl său, care-i detesta pieptănătura și faptul că încerca să accentueze asemănarea cu muzicianul –, dar lui Vilnius îi plăcea să arate așa, considerând că asta îi dă un aer de artist neconvențional.

Fizic, nu semăna deloc cu celebrul lui tată și doar puțin cu extraordinara sa mamă, Laura Verás: o madrilenă de familie bună, care de tânără se mutase în Barcelona și căpătase în scurt timp, în mediul universitar, iar ulterior și în localurile de noapte, faima de femeie perfidă, fatală, faimă pe care și-a extins-o în perioada în care a lucrat într-o agenție literară, unde a făcut ravagii în toate sensurile cuvântului.

„Laura Verás, ai văzut-o și te-ai ras“ era o vorbă de pe-atunci, care îi prevenea pe bărbați în legătură cu caracterul de șerpoaică periculoasă al acelei femei. Pentru unii, între care mă număr și eu, fusese cea mai diabolică și mai frumoasă femeie a generației noastre, deși e adevărat că îi stătea în fire să exagereze și că în câteva rânduri reușise să fie o ticăloasă fără scrupule, dar mereu după tipic. În orice caz, în Barcelona se știa că oricât de stereotip ar fi fost imaginea ei de viperă și oricât de multe râsete ar fi putut stârni anumite atitudini malefice exagerate de-ale ei, trebuia tratată cu precauție, pentru că, la urma urmei, era îngrozitoare.

Adevărul e că am intrat la conferința pe care tânărul Vilnius o intitulase „Teatrul realității“ gândindu-mă că nu voi sta mai mult de câteva minute și de aceea m-am așezat pe ultimul rând, foarte aproape de ușă. Nu prevăzusem deloc că povestea pe care

tânărul orator o depăna pornind de la propria sa viață, genul de teatru care nu e de fapt teatru, m-ar putea captiva și surprinde așa cum s-a întâmplat. Era teatru fără a fi teatru, pentru că se vedea clar că tot ce citea erau fapte adevărate și povestite din suflet.

Vilnius și-a început prezentarea anunțând că nu va susține vreo prelegere, ci că ne va citi o narațiune ce reprezintă povestea vieții lui pe parcursul a șase zile care i-au schimbat lumea. Cum știa că dispune numai de patruzeci și cinci de minute, a ținut să anunțe distinsa asistență că, în cazul mai mult decât probabil în care organizatorii îi întrerup lectura, el va citi continuarea poveștii despre perplexitățile sale existențiale la berăria Stille, la doi pași de locul în care ne aflăm.

Prin urmare, a lăsat de la început falsa impresie că ar fi dorit să ne captiveze cu povestirea sa în așa măsură încât, la un moment dat, subjugăți cu toții, n-am fi avut de ales și ne-am fi mutat în berăria de alături pentru a afla deznodământul. Și totuși, își propunea ceva complet diferit, ceva ce nimeni n-ar fi fost în stare să-și imagineze. Cum să ne fi gândit că acel tânăr ar putea urmări, ca obiectiv suprem, să devină un Ed Wood¹ al expunerii orale, al participărilor la congrese? După cum se știe, Ed Wood a fost autorul celui mai prost film din toate timpurile.² În momentul în care a început prezentarea „Teatrului realității“, tânărul Vilnius visa să asiste la infinitul spectacol de a vedea cum celorlalți nu le pasă deloc de tragedia lui și cum lectura sa sfârșește prin a-i face pe toți spectatorii să fugă. Pe toți, fără excepție.

¹ Scenarist american, regizor, producător, actor, autor și editor. Cunoscut pentru o serie de filme ieftine și proaste realizate în anii '50.

² *Plan 9 from Outer Space*.

